TETZAVEH II | תצוה ב

LIKKUTEI SICHOS, VOLUME 16, P. 336FF.

Adapted from a *sichah* delivered on *Shabbos Parshas Tetzaveh,* 5735 [1975]

Introduction

Our Sages teach,[1] "[Pay] a *sela*[2] for a word, but [pay] two for silence."

As we grow and develop our characters, we learn the virtue of silence. We understand that it often says more than words and communicates more effectively. It is a skill not easily cultivated, but sorely needed. To still one's heart and mind, to be able to listen patiently, to speak with one's eyes, to refrain from speaking when it is not called for – these and other products of silence are talents with which generally we are not inherently gifted, but benefit from greatly.

Particularly in the presence of greatness is silence called for. When we are dwarfed by the mind and/or character of another person, it is fitting to take in, not to give forth, to hold still so as not to hinder him or her from expressing the qualities and attributes that we desire to learn and emulate.

If this is true when we stand in the presence of another mortal, it is certainly true in the presence of the Divine. In that vein, Scripture teaches,[3] "G-d was not in the thunder," but in "the still, hushed voice."

Nevertheless, when the *Kohen Gadol* entered the Sanctuary, he would wear his robe to the hem of which bells were attached. Why were the bells there? So that "its sound shall be heard when he enters the Holy [Chamber]."[4]

In the Holy Chamber, in the presence of G-d, wouldn't silence have been more appropriate?

In the *sichah* to follow, the Rebbe confronts that question. Building on an analysis of the difference of opinion between the views of *Rashi* and *Ramban*, he emphasizes the importance of silence. However, he also points out when sound is important. Take, for example, a person who is drowning – either physically or spiritually – he will shout loudly for others to save him.[5] By contrasting these two modes, the Rebbe provides lessons for our Divine service in the present age, advising when our voices should and must be heard and when we should emulate G-d's "still, hushed voice."

---

1. *Megillah* 18a.

2. A coin of the Talmudic era.

3. *I Melachim* 19:11–12.

4. *Shmos* 28:35. ("Its" refers to the robe, whose bells produced sounds.)

5. In the talks on which this *sichah* was based, the Rebbe spoke on the importance of *mitzvah tanks, the* mobile outreach centers that would park on the streets of major cities and play Jewish music on loudspeakers to attract the attention of Jewish passersby.

The Difference Sound Can Make

On the Edge of the *Kohen Gadol's* Robe

1. The Torah describes the robe worn by the *Kohen Gadol,* **stating,[1] "You shall make pomegranates of** ***techeiles*****[2] on its hem… all around the hem, with bells of gold between them all around."**

Rashi **explains that although the pomegranates were "round and hollow,"[3] the intent of** the phrase **"bells of gold between them (*bisocham*),"** is to clarify **that the bells were not located** ***within*** **the hollow space of the pomegranates, but rather "*between* them all around. Between every two pomegranates, one bell was attached and suspended at the bottom of the robe's hem."[4]**

Ramban**[5] queries: According to** ***Rashi*****, "the pomegranates served no [functional] purpose.[6]** If their purpose **was** purely **decorative, why were they made like hollow pomegranates? Let them be made like golden apples."**

Rabbi Eliyahu Mizrachi[7] comments on *Ramban's* words, **"I do not know why he chose apples over pomegranates."[8]**

א. בַּנוֹגֵעַ דֶעם מְעִיל, זָאגְט דֶער פָּסוּק[א] "וְעָשִׂיתָ עַל שׁוּלָיו רִמֹּנֵי תְּכֵלֶת גו' עַל שׁוּלָיו סָבִיב וּפַעֲמוֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם סָבִיב".

אִיז רַשִׁ"י מְפָרֵשׁ, אַז כָאטשׁ דִי רִמּוֹנִים זַיְינֶען גֶעוֶוען "עֲגוּלִים וַחֲלוּלִים"[ב], אִיז אָבֶער דֶער פְּשַׁט פוּן "וּפַעֲמוֹנֵי זָהָב בְּתוֹכָם" [נִיט אַז דִי פַּעֲמוֹנִים הָאבְּן זִיךְ גֶעפוּנֶען אִינֶעם חָלָל פוּן דִי רִמּוֹנִים, נָאר] "בֵּינֵיהֶם[ג] סָבִיב, בֵּין שְׁנֵי רִמּוֹנִים פַּעֲמוֹן אֶחָד דָבוּק וְתָלוּי בְּשׁוּלֵי הַמְּעִיל".

פְּרֶעגְט דֶערוֹיף דֶער רַמְבַּ"ן[ד]: לוֹיט רַשִׁ"יס פְּשַׁט קוּמְט אוֹיס אַז "לֹא הָיוּ הָרִמּוֹנִים מְשַׁמְּשִׁין כְּלוּם"[ה]; אוּן אוֹיב זֵיי זַיְינֶען גֶעוֶוען בְּלוֹיז "לְנוֹי" - "לָמָּה הָיוּ עֲשׂוּיִים כְּרִמּוֹנִים חֲלוּלִים יֵעָשֵׂם כְּמִין תַּפּוּחֵי זָהָב"? עֶנְטְפֶערְט דֶער רְאֵ"ם[ו]: לֹא יָדַעְתִּי לָמָּה בָּחַר הַתַּפּוּחִים יוֹתֵר מִן הָרִמּוֹנִים.

---

1. ***Shmos*** **28:33.**

2. Wool dyed sea-green or sky-blue; see p. 401 above.

3. **See** ***Rashi, Shmos, loc. cit.,*** s.v. ***rimonei.***

4. ***Rashi, Shmos, loc. cit.,*** **s.v.** ***besocham soviv.*** **See also** ***Rashi, Shmos*** **28:34. This** conception is also shared by ***Targum Onkelos*** **here,*** ***Rashbam,*** **Ibn Ezra (in the name of "the early sages"),** ***et al.***

Besocham is usually translated as "in them." Hence, it is necessary to clarify that the understanding of the term is different in this instance.

* However, **in** ***Parshas Pekudei*** **(*Shmos* 39:25), Onkelos states that the bells were in the midst of the pomegranates. On both the verse here and the verse in** ***Parshas Pekudei, Targum Yonason*** **states that the bells were "in their midst, in the midst of the pomegranates."** This is not the place for further discussion of this matter.

5. ***Ramban, Shmos*** **28:31.** *Ramban* states that the bells were inside, i.e., in the hollow space of the pomegranates.

6. **According to** ***Rashi,*** *Shmos* 28:33, **the bells had clappers** inside them. ***Tosafos*** **(the end of Tractate** ***Kinim*****) explain (like** ***Rashi*****) that the pomegranates hung from the hem of the robe next to the bells.** However, *Tosafos* maintain that **the sound was made when the bells would strike the pomegranates (and was not made by the bells themselves). See** ***Chizkuni*** **and** ***Midrash Lekach Tov*** **on this verse,** ***Rashbam, Shmos*** **28:35.** Thus, as stated in the main text, according to *Rashi*, the purpose of the pomegranates was solely decorative, while *Tosafos* maintain that they were functional.

7. **In his supercommentary to** ***Rashi,*** **here.**

8. Rabbi Eliyahu Mizrachi is asking:

Other **commentaries,**[9] however, **explain that *Ramban's* question centers on the fact that** the pomegranates were **hollow.**[10] **Since the bells did not hang in the hollow space of the pomegranates, why were the pomegranates made hollow?**

מְפָרְשִׁים[ז] זַיְינֶען מְבַאֵר, אַז דִי קַשְׁיָא פוּן רַמְבַּ"ן אִיז בַּנוֹגֵעַ דֶעם פְּרַט פוּן "חֲלוּלִים"[ח]: וויִבַאלְד אַז דִי פַּעֲמוֹנִים זַיְינֶען נִיט גֶעהָאנְגֶען אִינֶעם חָלָל פוּן דִי רִמּוֹנִים, צוּלִיבּ וואָס הָאט מֶען גֶעמַאכְט רִמּוֹנִים חֲלוּלִים?

Nevertheless, that does not resolve the matter entirely. **The question remains: If *Ramban's* question only concerned the fact that** the pomegranates were **hollow, why does he** suggest, **"Let them be made like golden apples"?** [Why] **change pomegranates to apples?**[11]

עֶס בְּלַיְיבְּט אָבֶּער נִיט מוּבָן: אוֹיבּ אַז דֶעם רַמְבַּ"ן'ס קַשְׁיָא אִיז נָאר וועֶגְן דֶעם פְּרַט פוּן "חֲלוּלִים" - פַארְוואָס דֶערְמָאנְט עֶר דָא בִּכְלַל אוּן אִיז נָאךְ מְשַׁנֶה (אַנְשְׁטָאט "רִמּוֹנִים" -) "תַּפּוּחִים" ("יַעֲשֵׂם כְּמִין תַּפּוּחֵי זָהָב")[ט]?

Are Apples More Attractive than Pomegranates?

2. On the surface, the following explanation can be given: The *Menorah* also included decorative features: **"its goblets, its globes, and its flowers,"**[12] **with the globes** shaped **"like apples."**[13] **Since *Rashi* understands that the pomegranates of the robe served only a decorative purpose,** seemingly, **they** — like the globes, **a decorative feature resembling fruit in the *Menorah* — should have been apple-shaped and not pomegranate-shaped.**

ב. לִכְאוֹרָה קֶען מֶען דָאס מַסְבִּיר זַיְין: מֶען גֶעפִינְט אַז אִין דֶער מְנוֹרָה זַיְינֶען גֶעווֶען - לְנוֹי - גְּבִיעִים כַּפְתּוֹרִים וּפְרָחִים[י]; אוּן דִי כַּפְתּוֹרִים זַיְינֶען גֶעווֶען "כְּמִין תַּפּוּחִים"[יא]; אוּן וויִבַאלְד אַז דִי רִמּוֹנֵי הַמְּעִיל הָאבְּן גֶענוּצְט (לְדַעַת רַשִׁ"י) בְּלוֹיז "לְנוֹי" - הָאבְּן זֵיי אוֹיךְ גֶעדַארְפְט זַיְין (נִיט בִּדְמוּת רִמּוֹנִים, נָאר) "כְּמִין תַּפּוּחִים" (בְּדוֹמֶה צוּם נוֹי (שֶׁבִּדְמוּת פְּרִי) פוּן דֶער מְנוֹרָה).

Nevertheless, there are still points that **require clarification:**

עֶס בְּלַיְיבְּט אָבֶּער נִיט פַארְשְׁטַאנְדִיק:

a) The fundamental issue requires explanation. Why is decoration associated with the shape of **an apple?**

א) דָאס גוּפָא דַארְף הָאבְּן אַ בִּיאוּר - מִיט וואָס אִיז "נוֹי" פַארְבּוּנְדְן דַוְקָא מִיט "תַּפּוּחִים"?

b) According to *Rashi*, for what reason were

ב) לְדַעַת רַשִׁ"י - וואָס אִיז דֶער טַעַם

Why are apples considered more attractive than pomegranates?

9. *Nimukei Shmuel.*

10. Significantly, Rabbi Eliyahu Mizrachi does not cite the word "hollow" when referring to ***Ramban's*** question. See the following footnote.

11. It is possible to say that, in that era, ornaments made in the shape of pomegranates were hollow in contrast to apple-shaped ornaments that were solid. The question in the main text is: Since the function of the pomegranates was solely decorative, why make the ornaments pomegranate-shaped and therefore, hollow?

Rabbi Eliyahu Mizrachi's question "Why did he choose…?" can thus be interpreted in this manner, **i.e., why choose a solid** apple-shaped **ornament over a hollow ornament** shaped like a pomegranate?

However, the matter requires further clarification: **Why did *Ramban* have to add the statement, "Let them be made like golden apples"? Why did he not suffice with the question, "Why were they made like hollow pomegranates?"**

12. *Shmos* 25:31. *Rashi,* s.v. *gevieha* states: "They were… solely decorative."

13. *Rashi, loc. cit.,* s.v. *kaftoreha.*

pomegranates chosen as **a decorative feature for the robe, but apples for the** ***Menorah?***

וָואס בַּיְים מְעִיל זַיְינֶען גֶעוֶוען רִמּוֹנִים (לְנוֹי) אוּן בַּיי דֶער מְנוֹרָה תַּפּוּחִים?

Not Merely an Introduction

3. With regard to the purpose of the bells on the robe, the verse states,[14] **"its sound shall be heard when he enters the Holy Chamber." This was a significant element of the** ***Kohen Gadol's*** **service,** indeed, **so significant that the sound**[15] **would protect him** from death, as indicated by the conclusion of the verse,[14] **"so that he not die."** And as *Rashi* mentions here,[16] **"From the negative, one can deduce the positive."**[17]

ג. וֶועגְן צְוֶועק פוּן דִי פַּעֲמוֹנֵי הַמְעִיל זָאגְט דֶער פָּסוּק[יב]: "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ"; אוּן אוֹיף אַזוֹיפִיל אִיז דָאס גֶעוֶוען נוֹגֵעַ אִין דֶער עֲבוֹדָה פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל, אַז דוּרְךְ דֶעם ("וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ"[יג]) וֶועט עֶר אוֹיסְגֶעהִיט פוּן "וְלֹא יָמוּת" וָואס "מִכְּלַל[יד] לָאו אַתָּה שׁוֹמֵעַ הֵן"[טו].

Clarification is required: Why is the jingling of the bells a prerequisite for entering "the Holy Chamber"? Seemingly, the opposite would be called for. Quiet is intimately bound with holiness, as indicated by the verses,[18] **"G-d was not in the thunder," but in "the still, hushed voice."** Indeed, **with regard to the** ***Kohen Gadol*** **himself, when he entered the Holy of Holies on Yom Kippur,** he would **not** wear **his golden vestments,**[19] **including the robe.** Thus, his entry was not accompanied by **the sound of the bells.**[20]

דַארְף מֶען פַארְשְׁטֵיין: פַארְוָואס אִיז "וְנִשְׁמַע", דֶער קְלִינְגֶען פוּן דִי פַּעֲמוֹנִים אַ הֶכְרֵחַ "בְּבֹאוֹ אֶל הַקֹּדֶשׁ"? לִכְאוֹרָה אִיז אַדְּרַבָּה - "לֹא בָרַעַשׁ ה'", נָאר בְּ"קוֹל דְּמָמָה דַקָּה"[טז]; אוּן ווִי מְ'זֶעט עֶס בַּיְים כֹּהֵן גָּדוֹל גּוּפָא, אַז זַיְין כְּנִיסָה לִפְנַי וְלִפְנִים (בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים) אִיז גֶעוֶוען דַּוְקָא אָן (דִי בִּגְדֵי זָהָב[יז], וּבְמֵילָא אָן דֶעם מְעִיל מִיט) דֶעם קוֹל הַפַּעֲמוֹנִים[יח].

---

14. *Shmos* 28:35. *Ibid.* "Its" refers to the robe, whose bells produced sounds. See the following footnote.

15. **Ibn Ezra (in his brief commentary) and Rabbeinu Bachya cite an interpretation that** renders the words *venishma kolo,* translated as "its sound will be heard" in the main text, **as "his voice will be heard," referring to Aharon's prayer. Nevertheless, according to a straightforward reading,** the phrase **refers to the sound made by the robe, as** ***Rashbam, Ramban, et al.*** **(*****Shmos*** **28:43) state. Even according to** ***Rashi*** who understands the warning **"so that he not die" as referring to** a *Kohen Gadol* **who enters without wearing all the priestly garments, it can be said "its sound will be heard" is the rationale for the bells, as the supercommentaries on** ***Rashi*** **explain. See the following footnote.**

16. ***Rashi*** **to this verse.** As mentioned, ***Rashi*** understands the warning **"so that he not die" as referring to** a *Kohen Gadol* **who enters without wearing all his priestly garments. See Rav Eliyahu Mizrachi and** ***Gur Aryeh,*** **who explain that** ***Rashi*** arrived at this interpretation because he considers **the words, "so that he not die," as associated** with the word that appears earlier in the verse, ***leshareis,*** **meaning "to serve."**

Even according to that understanding, **since this warning was issued regarding the robe and following** the command regarding **the pomegranates, it is evident that the fundamental point in the command is a reference to the robe and pomegranates, as** ***Gur Aryeh*** **states in his commentary to the verse, "One should not think that the bells are not mandatory** [for service] **because their** purpose **is solely decorative…. If the** *Kohen Gadol* **enters while wearing the robe, but without bells, he is liable to incur the death penalty."**

17. ***Ramban, Shmos*** **28:43;** ***Rikanti,*** **Rabbeinu Bachya,** ***Or HaChayim, et al.,*** **on** ***ibid.*** **28:35,** all explain that the severe negative consequence alluded to by the verse would result from the *Kohen Gadol* entering the Holy Chamber without the bells jingling to announce his entrance.

18. ***I Melachim*** **19:11–12.**

19. ***Vayikra*** **16:4;** ***Toras Kohanim*** **and** ***Rashi*** **on that verse;** ***Rosh Ha-Shanah*** **26a,** ***et al.***

20. **Note, however,** ***Rashi*** **(*****Yoma*** **44b),** who explains the Talmud's statement that although throughout the year the firepan used for the incense offering did not have a ring attached to it, **on**

Ramban[21] **explains** that the jingling of the bells was necessary because **"one who suddenly enters a king's palace is liable to incur the death penalty." The sound of the bells is comparable to "requesting permission"**[22] **to enter and perform service.**

Based on that reason, one would think **that all the more so the *Kohen Gadol* would need to "request permission" to enter the Holy of Holies on Yom Kippur!** Nevertheless, **this was not necessary because**[23] **on Yom Kippur, G-d demonstrates the unique distinction of the Jewish people, "that they do not require an agent."**[24] Accordingly, on that day the *Kohen Gadol* **does not need the bells to jingle** and make known his entry, **"like a person who sends an agent to announce his coming."**[25]

According to that interpretation,[26] **it would appear that "its sound will be heard" is not part of the *Kohen Gadol's* service, but merely a preface to and preparatory step for it. Nevertheless,** there must be another motivating rationale for the inclusion of the bells on the robe. **Every element of the *Kohen Gadol's* service – particularly one for which he is liable for death – involves precise detail. The fact that the bells would also make their sounds during the *Kohen Gadol's* service**[27] **indicates that their sound was germane to** the performance of **the service itself.**[28]

דֶער רַמְבַּ״ן[ט] אִיז מַסְבִּיר, אַז ״הַבָּא בְּהֵיכַל מֶלֶךְ פִּתְאוֹם חַיָּב מִיתָה״, אוּן דֶער קוֹל הַפַּעֲמוֹנִים אִיז אַזוֹי וְוִי אַ ״נְטִילַת רְשׁוּת״[כ] אַרַיְינְצוּגֵיין אוּן טָאן דִי עֲבוֹדָה

[אוּן דָאס וָואס דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל דַארְף נִיט קֵיין ״נְטִילַת רְשׁוּת״ בַּיְים אַרַיְינְגֵיין בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לִפְנַי וְלִפְנִים - דִּלְכְאוֹרָה וָואלְט זִיךְ עֶס גֶעפָּאדֶערְט בְּמִכָּל שֶׁכֵּן וְקַל וָחוֹמֶר - אִיז דֶער טַעַם[כא], וַוַיְיל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים וַוַיְיזְט אַרוֹיס דֶער אוֹיבֶּערְשְׁטֶער דִי מַעֲלָה פוּן אִידְן ״שֶׁלֹּא הִצְרִיכָן הַכָּתוּב לְשָׁלִיחַ״[כב] (זֵיי דַארְפְן נִיט אָנְקוּמֶען צוּ דִי פַּעֲמוֹנִים ״לְהַשְׁמִיעַ קוֹל כְּאָדָם שֶׁשּׁוֹלֵחַ שָׁלִיחַ לְהוֹדִיעַ שֶׁהוּא בָּא״[כג])].

לוֹיט דֶעם פֵּירוּשׁ[כד] קוּמְט אוֹיס, אַז דֶער ״וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ״ פוּן דִי פַּעֲמוֹנִים אִיז נִיט קֵיין חֵלֶק פוּן דֶער עֲבוֹדָה, נָאר בְּלוֹיז אַ הַקְדָּמָה וַהֲכָנָה צוּ דֶער עֲבוֹדָה;

וִיבַּאלְד אָבֶּער אַז יֶעדֶער פְּרַט בְּשַׁיְיכוּת דֶער עֲבוֹדָה פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל אִיז בְּתַכְלִית הַדִּיוּק וּבְמִכָּל שֶׁכֵּן אַזַא וָואס אִיז פַאַרְבּוּנְדְן מִיט עוֹנֶשׁ מִיתָה, כַּנַ״ל - אוּן דִי פַּעֲמוֹנִים הָאבְּן מַשְׁמִיעַ קוֹל גֶעוֶוען אוֹיךְ בְּשַׁעַת הָעֲבוֹדָה גוּפָא[כה] - אִיז מִסְתַּבֵּר, אַז ״וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ״ אִיז אַן עִנְיָן וָואס אִיז נוֹגֵעַ דֶער עֲבוֹדָה גוּפָא[כו].

Yom Kippur, it did. *Rashi* states that the **ring** was attached so that it would **"clang** against the firepan, **making a noise to fulfill** [the charge], **"the sound shall be heard when he enters the Holy Chamber." See** the commentaries of **Rabbeinu Chananel, *Tosafos,* and *Tosafos Yeshanim, Yoma, loc. cit.***

21. ***Ramban, loc. cit.*** See also ***Rikanti,*** Rabbeinu Bachya, ***loc. cit.;*** **Rabbeinu Chananel and *Tosafos Yeshanim, Yoma,* 52a. Note also *Vayikra Rabbah* 21:9, *et al.***

22. **This is the wording of *Rikanti* and Rabbeinu Bachya, *loc. cit.***

23. **Rabbeinu Bachya, *loc. cit.,* based on Rabbeinu Chananel and *Tosafos Yeshanim, Yoma,loc. cit.***

24. ***Yoma, loc. cit.***

25. ***Tosafos Yeshanim, Yoma, loc. cit.*** **Rabbeinu Chananel makes similar** statements.

26. **This relates also to the second rationale given by *Ramban, loc. cit.,* and the rationale given by Abarbanel and others in their commentary on this Torah reading.**

27. **See *Gur Aryeh, loc. cit.,* who interprets** the phrase (*Shmos, loc. cit.*), **"when he enters the Holy Chamber and when he departs,"** as **implying** that their sound will be heard **from the time he enters until he departs, i.e., throughout the time** he performs his **service.**

28. **See also the commentary of** *Baal HaTurim* (*Shmos, loc. cit.*), which explains that **"the sound will be heard" relates to the service as a whole.**

A Holy Commotion

4. To elaborate upon **one of the explanations for** the jingling of the bells: **The** ***Kohen Gadol*** **performed his service as an agent for the Jewish people as a whole. This implies that, when he would "enter the Holy Chamber," he would take with him the entire Jewish people.**

As explained at length in several sources,[29] **the Divine service of *baalei teshuvah,* penitents – who** are motivated **by their distance** from G-d and seek to **flee from evil – is carried out with a clamor. It is like one who bolts away from a life-threatening situation with shouts and an uproar.**

Parallels to such Divine service exist for every Jew, even one who has not sinned. When he contemplates his spiritual state, he realizes that **he is distant from G-d, because:**

> **The animal soul still exists within in him with its initial strength.**[30] His ego, his wants and desires motivate his thoughts. **He is a *yesh,* a self-concerned entity, separate from G-dliness.**
>
> **Alternatively, his self-awareness may stem from the good within him, his G-dly soul, a holy entity, but one that is** conscious of its **own existence and is not characterized by *bittul*, self-nullification.**[31]

The awareness that his selfhood distances him from G-d **arouses him** and **he seeks to flee from that state with a loud clamor.**[32]

In that vein, it is related that when **the Baal Shem Tov was asked why chassidim make animated motions in the middle of prayer, he answered with an analogy**[33] **to a person drowning**

ד. אֵיינֶער פוּן דִי בִּיאוּרִים אִין דֶעם:

דֶער כֹּהֵן גָּדוֹל הָאט גֶעטָאן זַיְין עֲבוֹדָה אַלְס שְׁלִיחַ פוּן כְּלַל יִשְׂרָאֵל; אוּן דָאס מֵיינְט בְּמֵילָא, אַז "בְּבוֹאוֹ", אִין זַיְין אַרַיְינְגֵיין "אֶל הַקֹּדֶשׁ", "נֶעמְט" עֶר מִיט זִיךְ אַרַיְין דֶעם גַאנְצְן כְּלַל יִשְׂרָאֵל "אֶל הַקֹּדֶשׁ".

עֶס אִיז פַארְשְׁטַאנְדִיק אוּן עֶרְקְלֶערְט בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת בַּאֲרוּכָה[כז], אַז דִי עֲבוֹדָה פוּן בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה - וָואס אִיז מִצַּד הָ"רִיחוּק", עֶר אַנְטְלוֹיפְט פוּן רַע - אִיז מִיט אַ רַעַשׁ, אַזוֹי וִוי אֵיינֶער וָואס אַנְטְלוֹיפְט פוּן סַכָּנַת מָוֶת - מִיט גֶעשְׂרֵיי אוּן שְׁטוּרֶעם.

וְעַל דֶּרֶךְ זֶה אִיז עֶס אִין דֶעם סוּג עֲבוֹדָה פוּן יֶעדְן אִידְן, אֲפִילוּ פוּן דֶעם וָואס הָאט נִיט קֵיין עֲבֵירוֹת רַחֲמָנָא לִיצְלָן: בְּשַׁעַת עֶר טְרַאכְט זִיךְ אַרַיְין וִוי אַזוֹי עֶר אִיז "רָחוֹק" פוּן אֱלֹקוּת - צִי דֶערְפַאר וָואס דֶער נֶפֶשׁ הַבַּהֲמִית אִיז נָאךְ בַּיי אִים בְּתָקְפּוֹ[כח] וּבְמֵילָא אִיז עֶר אַ יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד פוּן אֱלֹקוּת; אָדֶער אֲפִילוּ מִצַּד דֶעם הֶרְגֵּשׁ הַמְּצִיאוּת פוּן זַיְין טוֹב - נֶפֶשׁ הָאֱלֹקִית (טַאקֶע אַ מְצִיאוּת דִקְדוּשָּׁה - אָבֶּער פָארְט אַ מְצִיאוּת, נִיט בִּיטוּל[*כח]) - וֶוערְט עֶר נִתְעוֹרֵר מִיט אַ קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל[כט] צוּ "אַנְטְלוֹיפְן" פוּן דֶעם מַצָּב

[מְ'הָאט גֶעפְרֶעגְט בַּיְים בַּעַל שֵׁם טוֹב וֶועגְן דֶעם וָואס חֲסִידִים מַאכְן תְּנוּעוֹת וכו' בַּיְים דַאוְונֶען - הָאט עֶר גֶעעֶנְטְפֶערְט[*כט], אַז דָאס אִיז בְּדוּגְמָא וִוי אֵיינֶער וָואס טְרִינְקְט זִיךְ אִין

---

29. ***Sefer HaMaamarim 5669,* p. 2ff.; *Sefer HaMaamarim 5702,* p. 3ff.; *Sefer HaMaamarim 5710,* p. 4ff.**

30. **See *Tanya,* ch. 13.**

31. **See *Tanya,* ch. 35 (p. 44a ff.) and at length in *Likkutei Sichos,* Vol. 9, p. 210ff.**

32. **See *Yalkut Shimoni, Parshas VaEschanan,* sec. 825,** which states, **"The angels… praise G-d with a loud uproar.… Why? Because they are distant from the Holy One, blessed be He."** To illustrate with a material example: When refined and pure substances burn, they make little if any noise, but when coarse substances burn, they crackle loudly. Indeed, the coarser the substance, the greater the noise (*Toras Menachem,* Vol. 15, p. 317).

33. **See also *Kesser Shem Tov*, sec. 215.**

יַם מַאכְט עֶר אַלֶערְלֵיי תְּנוּעוֹת אוֹיף רַאטֶעוֶוען זִיךְ אוּן שְׁרַײְט בְּכָל כֹּחוֹ אַז מֶען זָאל אִים רַאטֶעוֶוען, אוּן זִיכֶער לַאכְט קֵיינֶער נִיט פוּן זַײְנֶע תְּנוּעוֹת אוּן גֶעוואַלְדְן].

סְ'אִיז קֵיין סְתִירָה נִיט פוּן פָּסוּק "לֹא בָרַעַשׁ ה'" - וַוײַל דֶער דִּיוּק אִין דֶעם אִיז "לֹא בָרַעַשׁ הֲוָיָ'"[ל]: כְּדֵי צוּ זַײְן אַ כְּלִי צוּם שֵׁם הֲוָיָ' (שֶׁלְמַעְלָה מִן הָעוֹלָמוֹת) דַארְף דִי עֲבוֹדָה זַײְן אִין דֶער בְּחִינָה פוּן "קוֹל דְמָמָה דַקָּה" בְּתַכְלִית הַבִּיטוּל[לא]; מַה שֶׁאֵין כֵּן וֶוען דִי עֲבוֹדָה אִיז (נָאךְ פַארְבּוּנְדְן מִיט אַנְטְלוֹיפֶען פוּן "יֵשׁוּת" וּ"מְצִיאוּת" - וָואס זִי דֶערְגְרֵייכְט צוּ דֶער בְּחִינָה פוּן שֵׁם אֱלֹקִים[לב], וָואס גִיט אַן אָרְט אוֹיף מְצִיאוּת - דִי עֲבוֹדָה אִיז, כַּנַ"ל, פַארְבּוּנְדְן דַוְקָא מִיט רַעַשׁ וכו'[לג].

אוּן דָאס אִיז דֶער טַעַם וָואס דִי עֲבוֹדָה פוּן כֹּהֵן גָדוֹל אַ גַאנְץ יָאר אִיז גֶעוֶוען אִין אַן אוֹפֶן פוּן "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ גו'"[לד] - וַוײַל עֶר דַארְף "אַרַײְנְנֶעמֶען" מִיט זִיךְ "אֶל הַקֹּדֶשׁ" אוֹיךְ דִי אִידְן וָואס זֵייעֶר סֵדֶר הָעֲבוֹדָה, כְּנִיסָה לַקֹּדֶשׁ, אִיז בְּקוֹל רַעַשׁ כו'; ווִי סְ'אִיז אוֹיךְ מְרוּמָּז

at sea. He will make all sorts of wild **gestures to save himself and shout with all his strength** for others **to save him. Certainly, no one** seeing **his gestures or** hearing **his shouts will find them humorous.**

The clamor of such Divine service **is not at all a contradiction** to the virtue of stillness implied by **the verse, "G-d was not in the thunder." The name** of G-d used in that verse is י-ה-ו-ה, ***Havayah,***[34] the name associated with **G-dliness that** is utterly unlimited, **transcending the worlds. To be a conduit for** that level of G-dliness, **one's Divine service must reflect a "still, hushed voice," i.e.,** be carried out with **consummate *bittul.***[35]

By contrast, Divine service that is still associated with fleeing *yeshus,* concern for one's self and one's own being, relates to the level associated with G-d's name *Elokim,*[36] the name associated with **the dimension** of G-dliness **that allows for existence** that feels separate from G-dliness. **Such Divine service involves a clamor,**[37] **as explained above.**

This is the reason why the service of the *Kohen Gadol* throughout the year involved "its sound being heard."[38] **He had to take** the entire Jewish people **with him into the "Holy Chamber,"** including **also those Jews whose entry to Divine service,** the realm of **holiness, is characterized by a loud clamor.** The

---

34. See **the series of *maamarim* entitled *BeShaah Shehikdimu, 5672,*** Vol. 2, **sec. 399.**

35. **See the introduction to *Tikkunei Zohar,* p. 3b,** which **identifies** the "still, hushed voice" **with the *Shemoneh Esreh* prayers,** a level comparable to **the Holy of Holies. See *Yalkut Shimoni, loc. cit.***

36. Such Divine service can also be associated with G-d's **name *Havayah,* but only the letters *hei, vav,* and *hei* of that name, not the letter *yud.* The letter *yud,*** associated with *bittul,* points to **the fundamental dimension of the name *Havayah*** (***Tikkunei Zohar, op. cit.;* the series of *maamarim* entitled *BeShaah Shehikdimu, 5672, op. cit.***)

37. **See *Sefer HaMaamarim 5708,* p. 22, which explains that** not only *yeshus,* **but even its nullification involves a clamor.**

38. **However, it cannot be said that "the sound being heard" that** accompanied **the *Kohen Gadol's*** service throughout the year **is the sound concerning which it is said, "There is thunder in which G-d comes"** (***Tikkunei Zohar, tikkun* 18, p. 35b; *Or HaTorah Nach,*** Vol. 1, **p. 401, the series of *maamarim* entitled *BeShaah Shehikdimu, 5672, loc. cit.*).** (Although such service reflects a lofty rung, **the *Kohen Gadol's* service on Yom Kippur in the Holy of Holies is loftier. Therefore, it is** associated with the **"still, hushed voice." See footnote 35.)**

The **"thunder** in which G-d comes" **stems from "an inner, inaudible voice"** (**the series of *maamarim* entitled *BeShaah Shehikdimu, 5672, loc. cit.***). By contrast, **"the sound being heard"** that accompanied the *Kohen Gadol's* service **was audible, as explicitly stated in the *Zohar,* Vol. II, p. 231a.** As explained above, it reflected the "noise" associated with the efforts of a person characterized by *yeshus* striving to reach a state of *bittul.*

position of **the bells on the hem – i.e., the lower edge – of the robe, and the jingling of the bells, alludes to** the inclusion of **Jews on the lowest levels**[39] **whose Divine service involves** approaching G-d **from afar,** with a clamor, **as explained above.**

For this, the ***Kohen Gadol*** **was warned, "Its sound shall be heard… so that he not die." His life as a whole was dependent** on this sound being heard. **If that was lacking, i.e., if he was not willing to include in his Divine service those Jews found on "the hem of the robe,"**[40] **even if the reason for not doing so was because he sought the loftier Divine service** associated **with "a still, hushed voice," his existence and his Divine service would be nullified.** The reason is that **the consummate fulfillment of the Jewish people as a whole depended on Divine service that includes all "600,000 Jews,"**[41] **from "the heads of your tribes" to "your woodchoppers and water drawers."**[42]

אִין דֶעם וָואס דִי פַּעֲמוֹנִים זַיְינֶען גֶעוֶוען בְּשׁוּלֵי (בְּתַחְתִּית) הַמְּעִיל - דֶער עִנְיָן פוּן "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" אִיז פַארְבּוּנְדְן מִיט דִי נִידֶערִיקֶע[לה] מַדְרֵיגוֹת פוּן אִידְן, וָואס זֵייעֶר עֲבוֹדָה אִיז מִצַּד הָרִיחוּק, כַּנַּ"ל.

אוּן דֶערְבַּיי אִיז דִי אַזְהָרָה "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ גו' וְלֹא יָמוּת" - אַז אִין דֶעם אִיז תָּלוּי דֶער כְּלָלוּת הַחַיּוּת פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל: אוֹיבּ בַּיי אִים אִיז נִיטָא דֶער "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" - עֶר ווִיל נִיט כּוֹלֵל זַיְין אִין זַיְין עֲבוֹדָה אָט דִי אִידְן[לו] וֶועלְכֶע זַיְינֶען אִין בְּחִינַת "שׁוּלֵי הַמְּעִיל" (אֲפִילוּ וֶוען דָאס אִיז דֶערְפַאר וָואס עֶר ווִיל הַאלְטְן בַּיי דֶער הֶעכֶערֶער עֲבוֹדָה פוּן "קוֹל דְּמָמָה דַקָּה") - ווֶערְט בָּטֵל רַחֲמָנָא לִיצְלָן זַיְין מְצִיאוּת (מִיט זַיְין עֲבוֹדָה); וַוייל דִי שְׁלֵימוּת פוּן כְּלַל יִשְׂרָאֵל אִיז תָּלוּי אִין דֶער עֲבוֹדָה וָואס נֶעמְט אַרוּם אַלֶע שִׁשִּׁים רִבּוֹא יִשְׂרָאֵל*[לז], פוּן רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם גו' בִּיז חוֹטֵב עֵצֶיךָ וְשׁוֹאֵב מֵימֶיךָ.

When Silence is Heard

5. The above refers only to the service of the ***Kohen Gadol*** **throughout the year that is carried out merely in "the Holy Chamber." On that level, there is the possibility for distinctions** – ranging **from "the heads of your tribes" to "your woodchoppers and water drawers"** – to exist **within the Jewish people.**

ה. דָאס אִיז אָבֶּער נָאר בַּיי דֶער עֲבוֹדָה פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל בְּמֶשֶׁךְ כָּל הַשָּׁנָה, וֶוען כְּנִיסָתוֹ אוּן עֲבוֹדָתוֹ אִיז נָאר אִין "קוֹדֶשׁ" - דָארְט אִיז פַארַאן אַן אָרְט פַאר דִי חִילּוּקֵי דַרְגוֹת אִין אִידְן, פוּן רָאשֵׁיכֶם שִׁבְטֵיכֶם גו' בִּיז חוֹטֵב עֵצֶיךָ וְשׁוֹאֵב מֵימֶיךָ,

39. **See the** ***Zohar, loc. cit.,*** which states **that "the sound** [**of the bells**] **had to be heard** for **blessings to rest on the world."** See ***Or HaChamah*** **to the** ***Zohar, loc. cit.***

40. **See** ***Rama*** (***Orach Chayim*** **581:1)** who writes that a *sheliach tzibbur* **"must have in mind to fulfill the obligation of all people with his prayers. If** he has an enemy whom he intends to exclude from his prayers, **even** those beloved by him do not fulfill their obligation thereby." (The portions of the quote that are cited with an ordinary type-face are part of *Rama's* words. However, in the original text of the *sichah*, the Rebbe merely referred to them with the abbreviation 'כו, so as to avoid using unfavorable wording.)

41. **See** ***Devarim Rabbah*** **7:8.**

42. Cf. *Devarim* 29:9–10.

43. ***Tur*** (***Orach Chayim*** **606) based on** ***Pirkei deRabbi Eliezer,*** **ch. 46;** ***Tur,*** **and the Alter Rebbe's** ***Shulchan Aruch*** (***Orach Chayim*** **619:9) based on** ***Devarim Rabbah*** **2:36,** ***Rama*** **and the Alter Rebbe's** ***Shulchan Aruch*** **(the end of** ***Orach Chayim*** **610). See the Liberman edition of** ***Devarim Rabbah, loc. cit.***

44. Among **the angels,** there are **also** some whose service involves noise, as we say in our prayers, **"the** ***ofanim*** **and the holy** ***chayos…*** **with a great clamor… offer praise." See footnote 32, above. Therefore, even on Yom Kippur,** the *Kohen Gadol* **carried out the service outside** the Holy of Holies while wearing **the robe** whose **bells' "sound was heard."**

For that reason, "its sound shall be heard," i.e., such Divine service **involves noise.**

אוּן דֶערְפַאר אִיז וְנִשְׁמַע - עֶס אִיז בְּרַעַשׁ;

By contrast, the service of the *Kohen Gadol* in the Holy of Holies on Yom Kippur was carried out **without noise.**[20] On that day,[43] **the Jews are like angels** who serve G-d in silence.[44] Moreover, **the essential bond all Jews share with G-d is revealed.**[45] **Then, all Jews, even those "on the hem of the robe" are in a state of intimate closeness and oneness with G-d, "one** people **affirming** G-d's **oneness."**[46] **Accordingly, their entrance into the Holy of Holies via the *Kohen Gadol* does not resemble** the approach of **one who is distant and trying to draw close that is accompanied by noise, but rather** is characterized by **consummate *bittul,*** "**a still, hushed voice."**

מַה שֶׁאֵין כֵּן דִי עֲבוֹדָה פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אִין קֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים אִיז אָן אַ רַעַשׁ[ח], וַוייל דֶעמָאלְט[לז] זַיְינֶען דִי אִידְן כְּמַלְאָכִים[לח], דִי הִתְגַּלּוּת פוּן דֶער הִתְקַשְּׁרוּת עַצְמִית פוּן אַלֶע אִידְן מִיטְן אוֹיבֶּערְשְׁטְן[*לח]; אוּן וִויבַּאלְד אַז יֶעדֶער אִיד, אֲפִילוּ דִי וָואס זַיְינֶען שַׁיָיךְ צוּ "שׁוּלֵי הַמְּעִיל", שְׁטֵייעֶן דַאן בְּתַכְלִית הַקִּירוּב וְהַהִתְאַחְדוּת מִיט אֱלֹקוּת - יְחִידָה לְיַחֲדָךְ - אִיז אוֹיךְ זֵייעֶר כְּנִיסָה לְקֹדֶשׁ הַקֳּדָשִׁים (דוּרְךְ דֶעם כֹּהֵן גָּדוֹל) נִיט וִוי אַ רָחוֹק שֶׁנַּעֲשָׂה קָרוֹב [וָואס דַאן אִיז עֶס מִיט אַ רַעַשׁ כו'], נָאר בְּתַכְלִית הַבִּיטּוּל, בְּקוֹל דְּמָמָה דַקָּה.

Universality or Consummate Virtue

6. Based on the above, it is possible to understand the differences in the approaches of *Ramban,* who maintains that if the pomegranates were intended as **ornaments, "Let them be made like golden apples," and that of *Rashi*, who maintains that pomegranates are required for decoration in this instance.**

ו. עַל פִּי כָל הַנַּ"ל וֶועט אוֹיךְ זַיְין פַארְשְׁטַאנְדִיק דֶער חִילּוּק צְוִוישְׁן שִׁיטַת הָרַמְבַּ"ן (אַז "אִם לְנוֹי . . יֵעָשׂוּ כְּמִין תַּפּוּחֵי זָהָב") אוּן שִׁיטַת רַשִׁ"י (אַז אִין דֶעם פַאל דַארְפְן זַיְין "רִמּוֹנִים" [לְנוֹי]):

Both apples[47] **and pomegranates are used as metaphors for the Jewish people. Apples are used when referring to Jews on lofty levels,**[48] **while pomegranates** are used when **referring to Jews in a lowly state.** This is indicated by our Sages'[49] interpretation of the verse,[50] **"Your brow is like a split pomegranate,"** as describing **"the empty ones among you."**[51] **Even they, however, are filled with goodness and holiness,**

אִידְן זַיְינֶען גֶעגְלִיכְן סַיי צוּ "תַּפּוּחַ"[לט] אוּן סַיי צוּ "רִמּוֹן". דֶער חִילּוּק צְוִוישְׁן זֵיי אִיז: דֶער דִּמְיוֹן צוּ תַּפּוּחַ אִיז מַתְאִים צוּ אִידְן וִוי זֵיי זַיְינֶען בְּרוּם הַמַּעֲלָה[מ]; אוּן בְּחִינַת "רִמּוֹן" אִיז בְּשַׁיְיכוּת צוּ אִידְן וָואס גֶעפִינֶען זִיךְ בְּשֵׁפֶל הַמַּצָּב "כְּפֶלַח הָרִמּוֹן רַקָּתֵךְ - רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ"[מא], אָבֶער אוֹיךְ זֵיי זַיְינֶען אָנְגֶעפִילְט מִיט טוֹב וּקְדוּשָּׁה -

---

45. See *Likkutei Sichos,* Vol. 4, p. 1153ff., where the concept is explained **at length.**

46. Sukkos liturgy.

47. *Shabbos* 88a (although *Tosafos, loc. cit.,* interprets the term *tapuach* there as referring to an *esrog*), *Shir HaShirim Rabbah* 2:3 (1), *Zohar,* Vol. II, *Raya Mehemna,* p. 120b, *et al.*

48. See *Likkutei Torah, Vayikra,* p. 49d; *Or HaTorah*, *Bereishis*, Vol. 1, p. 58a-b (see the sources mentioned there), *et al.*

49. *Berachos* 57a (see the sources mentioned there). See *Or HaTorah, Bereishis,* Vol. 3, p. 483b, *Bamidbar*, Vol. 1, p. 122, *et al.*

50. *Shir HaShirim* 4:3.

51. That interpretation is based on the fact that the Hebrew words *rakaseich,* "your brow," and *reikanin,* "empty ones," share two of the same root letters.

as our Sages conclude there, "Even the empty ones among you are filled with *mitzvos*, as a pomegranate [is filled with seeds]."

***Rashi*, whose commentary** reflects **the straightforward meaning of the Torah – i.e.,** viewing **Jews according to their straightforward, outward appearance – sees the Jewish people** in their totality, including also those **on "the hem of the robe," who are like "the empty ones." Therefore,** the ornaments **have to be** shaped as **pomegranates,[52] showing that even "the empty ones" and those on an** even **lower level, "the sinners of Israel,"[53] could enter "the Holy Chamber" together with the *Kohen Gadol*. They are part of the Jewish people as a whole and,** furthermore, **"are filled with *mitzvos*, as a pomegranate** is filled with seeds."

By contrast, ***Ramban,* whose commentary includes not only the straightforward meaning** of the Torah's verses, **but also "pleasurable concepts… for those who know grace,"[54] highlights the inner dimension of the Jews. And a Jew's** inner dimension **has no connection to sin** whatsoever; **"Your people are all righteous."[55]**

For this reason, *Ramban* interprets "its sound shall be heard" merely as a preparatory stage **for the service the *Kohen Gadol*** would perform **afterwards,[56] but not as an aspect of that service itself.** The reason is that **his entry into the Holy Chamber, as the agent of the Jewish people as a whole, was** carried out **on the level of the service of the righteous, with "a still, hushed voice."[57]**

ווי דער הֶמְשֵׁךְ וְסִיּוּם פוּן דֶעם מַאֲמַר רַזַ"ל "אֲפִילוּ רֵיקָנִין שֶׁבָּךְ מְלֵאִים מִצְוֹת כָּרִמּוֹן".

אין פֵּירוּשׁ רַשִׁ"י, פְּשׁוּטוֹ שֶׁל מִקְרָא - וואו די אִידְן ווֶערן גֶעזֶען ווי זֵיי זַיינֶען בְּפַשְׁטוּת (בְּחִיצוֹנִיּוּת) - זֶעט מֶען די אִידְן שֶׁבְּ"שׁוּלֵי הַמְּעִיל" אִין אַ דַּרְגָּא פוּן "רֵיקָנִין"; און דֶערִיבֶּער הָאבְּן גֶעדַארְפְט זַיין דַּוְקָא "רִמּוֹנִים"[מב] - צוּ בַּאווַייזְן, אַז אוֹיךְ די "רֵיקָנִין" [און אֲפִילוּ די וואָס זַיינֶען נִידֶערִיקֶער דֶערְפוּן - "אֲפִילוּ פּוֹשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל"[מג]] זַיינֶען אַרַיין מִיטְן כֹּהֵן גָּדוֹל "אֶל הַקֹּדֶשׁ", זֵיי זַיינֶען אַ טֵייל פוּן כְּלַל יִשְׂרָאֵל, און נָאכְמֶער - מְלֵאִים מִצְוֹת כָּרִמּוֹן.

אין פֵּירוּשׁ הָרַמְבַּ"ן, וואו עֶס זַיינֶען דָא (נִיט נָאר "פְּשָׁטִים", נָאר) אוֹיךְ "דְּבָרִים נְעִימִים . . לְיוֹדְעִים חֵן"[מד], אִיז דָארְט מוּדְגָּשׁ די פְּנִימִיּוּת פוּן אִידְן, וואָס מִצַּד דֶעם הָאט אַ אִיד קֵיין שַׁיְיכוּת נִיט צוּ חֵטְא, וְעַמֵּךְ כֻּלָּם צַדִּיקִים[מה] -

[וּמֵהַאי טַעְמָא אִיז דֶער רַמְבַּ"ן מְפָרֵשׁ אַז דֶער "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" אִיז נָאר אַ הֲכָנָה צוּ דֶער עֲבוֹדָה שֶׁלְּאַחֲרֶיהָ[מו] פוּן כֹּהֵן גָּדוֹל און נִיט קֵיין עִנְיָן אִין דֶער עֲבוֹדָה גּוּפָא - ווַיְיל זַיין כְּנִיסָה לַקֹּדֶשׁ, אוֹיךְ אַלְס שְׁלִיחַ פוּן כְּלַל יִשְׂרָאֵל, אִיז אִין אַ דַּרְגָּא פוּן עֲבוֹדַת הַצַּדִּיקִים, בְּקוֹל דְּמָמָה דַקָּה[מז]]

52. See *Torah Or*, p. 80c.

53. See *Eruvin* 19a and the conclusion of Tractate *Chagigah,* which uses such an expression. Some clarification is necessary because *Torah Or, loc. cit.,* states, "The interpretation of 'empty ones' is not that they are sinners [who] rebel [against] G-d, Heaven forbid." See *Likkutei Sichos,* Vol. 16, p. 437, footnote 25, which discusses this matter.

54. This is the wording *Ramban* uses in the introduction to his commentary on the Torah. חן, translated as "grace," is an acronym for *chochmah nistarah,* "hidden wisdom," i.e., the esoteric knowledge of Kabbalah that *Ramban* embedded within his commentary.

55. *Yeshayahu* 60:21.

56. Even having "the sound [of the bells] heard" in the midst of the *Kohen Gadol's* service – for example, when he is carrying the blood – can also be understood as being intended to serve as preparation for the coming phase of service, i.e., carrying the blood and sprinkling it.

57. Alternatively, the sound made by the bells can be interpreted according to the explanations given in footnote 38, that there is thunder that stems from "an inner, inaudible voice."

This is the meaning of his statement, **"If [their purpose] was decorative…, let them be made like golden apples." If the pomegranates were not made for a functional purpose, but merely for adornment – to reveal the beauty and positive virtues of the Jewish people –** what **should be highlighted is not the virtues possessed by the pomegranates, that "even the empty ones among you are filled with *mitzvos*, as a pomegranate [is filled with seeds],"[58] but the positive, inner virtue that the Jews possess – that every Jew is a "golden apple;"[59] Heaven forbid,** to say he is **"empty."**

This explains why the ornaments of **the *Menorah*** were shaped like apples. **The lamps of the *Menorah* allude to Jews as they personify seven types of servants of G-d.**[60] Therefore, **for every lamp, there was an apple-shaped** ornament, **as stated above in sec. 2.**

און דאס איז די קושיא (לויט זיין פירוש): "ואם לנוי . . יעשם כמין תפוחי זהב" - אויב די "רמונים" זיינען (ניט צוליב שמוש, נאר) אויף ארויסברענגען די שיינקייט, די מעלה פון בני ישראל ("לנוי") - דארף מען מדגיש זיין ניט די מעלה וואס איז מרומז אין "רמון" ["ריקנין שבך מלאים מצות כרמון"][מח], נאר דעם עילוי פון אידן מצד פנימיותם, וואס יעדער איד איז ווי א "תפוח זהב"[מט] (און ניט קיין "ריקן" חס ושלום),

על דרך ווי אין דער מנורה - וואס אירע ז' נרות זיינען מרמז אויף (אידן ווי זיי זיינען) די ז' מדרגות אין עובדי ה'[נ] - זיינען געווען אין יעדער נר "כמין תפוחים" (כנ"ל סעיף ב').

Energy that Cannot Be Contained

7. Although from a straightforward and surface perspective, Divine service that involves "its sound being heard" reflects a lower level than Divine service that expresses "a still, hushed voice," Divine service that produced noise **possesses an advantage over Divine service characterized by *bittul*.**

Divine service that expresses "a still, hushed voice" is limited in nature. **True, the person serving** G-d **is characterized by *bittul*, but his service is settled** in nature. Like **light enclothed in a *kli*, a medium,** it is defined and structured.

By contrast, Divine service that involves "its sound being heard" reflects an unbounded quality.

ז. אף על פי אז בפשטות ובחיצוניות איז די עבודה אינעם אופן פון "ונשמע קולו" נידעריקער פון דער עבודה ב"קול דממה דקה" - אף על פי כן איז דא אין איר, אין דער עבודה ברעש, אויך א מעלה לגבי דער עבודה בביטול:

די עבודה ב"קול דממה דקה" איז מיט א הגבלה. אמת, דער עובד שטייט טאקע מיט א ביטול, דאס איז אבער אין אן אופן פון אור בכלי, מיט א התישבות.

מה שאין כן די עבודה פון "ונשמע

---

58. If the bells' purpose was merely adornment, according to *Ramban*, **how much more so** would it be inappropriate for the ornaments **to be made as "*hollow* pomegranates."** The hollowness would seemingly underscore **the direct opposite of** "the empty ones" being **"filled with *mitzvos*, as a pomegranate** is filled with seeds."

59. **This explains why *Ramban*** used the phrase "***golden*** apples," (changing not only **from pomegranates** to apples, but also from ***techeiles*** to gold) **It is difficult to say that the reference to "gold" is merely an allusion to a Biblical term (*Mishlei* 25:11). Instead, he is highlighting the inner virtue and prominence possessed by every Jew.**

60. ***Likkutei Torah, Bamidbar,* p. 29c.**

The loud noise made indicates that the person is going beyond the limits of his *keilim,* personal capacities. He cannot confine his excitement, and therefore expresses it by shouting vocally.[61] This reflects one of the reasons why "In the place where *baalei teshuvah* stand, perfectly righteous men are incapable of standing."[62] The clamor that accompanies **the service of *teshuvah* expresses the unlimited** nature **of the soul.**

קוֹלוֹ", אִיז דֶער רַעַשׁ גָּדוֹל גוּפָא אַ בַּאוַוייז, אַז עֶר אִיז אַרוֹיס פוּן דִי הַגְבָּלוֹת פוּן "כֵּלִים", עֶר קֶען נִיט מַגְבִּיל זַיְין דִי הִתְפַּעֲלוּת אוּן דֶערִיבֶּער קוּמְט עֶס אַרוֹיס אִין אַ צַעֲקָה וְקוֹל[נא]. אוּן דָאס אִיז אֵיינֶער פוּן דִי טַעֲמִים אוֹיף דֶעם וָואס "מָקוֹם שֶׁבַּעֲלֵי תְשׁוּבָה עוֹמְדִין אֵין צַדִּיקִים גְּמוּרִים יְכוֹלִין לַעֲמוֹד בּוֹ"[נב] - וַוייל דַּוְקָא אִין דֶעם "רַעַשׁ" פוּן עֲבוֹדַת הַתְּשׁוּבָה זָאגְט זִיךְ אַרוֹיס דֶער בְּלִי גְבוּל פוּן נְשָׁמָה.

A Spiritual Alarm Clock

8. The above provides a unique directive for our generation, the generation of *ikvesa demeshicha,* the era when ***Mashiach's*** approaching **footsteps** can be heard. **True,** it is universally accepted that **because of the low spiritual level** that prevails **in our time, it is necessary to take an active part in the spreading of the Torah and the strengthening of *Yiddishkeit*.** A person **cannot be content remaining in his own place, even if it is a place of Torah, and wait until someone approaches him and asks him to spread** his **Torah** knowledge. **Instead, it is necessary** for him **to go out to the street, to *chutzah,* the outer border, to find estranged Jews and transform them into *baalei teshuvah*. However, one might ask: Why is it so necessary to go out to the street with a loud outcry that Jews should put on *tefillin*, affix *mezuzos* on their doors, give *tzedekah*, or the like? A tumult** about such matters **was never made in previous generations.**

ח. פוּן כָּל הַנַּ"ל אִיז דָא אַ הוֹרָאָה מְיוּחֶדֶת פַאר דוֹרֵנוּ זֶה - דָּרָא דְעִקְבְתָא דִמְשִׁיחָא:

עֶס זַיְינֶען פַארַאן אַזֶעלְכֶע וָואס טַעֲנֶה'ן: הֵן אֱמֶת, אַז מִצַד דֶעם שְׁפַל הַמַּצָּב פוּן אוּנְזֶער דוֹר מוּז מֶען זִיךְ פַארְנֶעמֶען מִיט הַרְבָּצַת הַתּוֹרָה וְהַחְזָקַת הַיַּהֲדוּת וכו'; אוּן אַז מְ'קֶען זִיךְ נִיט מִסְתַּפֵּק זַיְין מִיט זִיצְן אִין דִי אֵייגֶענֶע ד' אַמּוֹת (אֲפִילוּ אִין דִי ד' אַמּוֹת שֶׁל תּוֹרָה) אוּן וַוארְטְן בִּיז מְ'וֶועט זִיךְ וֶוענְדְן צוּ אִים אוּן בֶּעטְן עֶר זָאל מֵפִיץ זַיְין תּוֹרָה וכו', נָאר מְ'דַארְף אַרוֹיסְגֵיין אִין "דְרוֹיסְן", אִין חוּצָה אוּן גֶעפִינֶען אִידְן "נִדָּחִים" אוּן פוּן זֵיי "מַאכְן בַּעֲלֵי תְשׁוּבָה" -

וָואס אִיז אָבֶּער דֶער הֶכְרַח צוּ טָאן אָט דִי אַרְבֶּעט מִיט אַ קוֹל רַעַשׁ גָּדוֹל? פַארְוָואס אִיז אַזוֹי נוֹיטִיק צוּ אַרוֹיסְגֵיין אִין גַאס אוּן דָארְט אוֹיסְרוּפְן בְּקוֹל רָם, אַז אִידְן זָאלְן לֵייגְן תְּפִילִין, אָנְקְלַאפְּן מְזוּזוֹת אוֹיף דִי טִירְן, גֶעבְּן צְדָקָה וְכַיּוֹצֵא בָּזֶה - אַ הַנְהָגָה וָואס מְ'גֶעפִינְט נִיט אַ שְׁטוּרֶעם בְּזֶה אִין דִי פְרִיעֶרְדִיקֶע דוֹרוֹת?!

---

61. **As explained** in the sources cited below, **there is an advantage to the service of the *ofanim* that is accompanied by "a great clamor" over that of the *seraphim,*** which is characterized by stillness. **This is comparable to the advantage the love** for G-d **experienced by the animal soul has over the inherent love** for G-d **of the G-dly soul. See *Likkutei Torah, Devarim*,** pp. 74b-75d, and p. 75b-d, **which** emphasizes **that this** clamor **is the** great **virtue of the service of *teshuvah*.** These concepts are also explained **in other sources** in *Chassidus.*

62. ***Berachos*** 34b; ***Rambam, Hilchos Teshuvah*** 7:4.

אִיז דֶער עֶנְטְפֶער אוֹיף דֶעם: לוֹיט אַלֶע סִימָנִים פוּן סוֹף מַסֶכֶת סוֹטָה זֶעט מֶען אַז מִיר גֶעפִינֶען זִיךְ אִיצְט אִין דָרָא דְעִקְבְתָא דִמְשִׁיחָא - אִין דֶער דַרְגָא הַיוֹתֵר תַחְתוֹנָה - "שׁוּלֵי הַמְעִיל"; דַארְף מֶען וִויסְן זַיְין, אַז בְּשׁוּלֵי הַמְעִיל דַארְפְן זַיְין דִי "פַּעֲמוֹנִים"[נג] - אַז דִי כְּנִיסָה פוּן דֶעם סוּג אִידְן "אֶל הַקֹדֶשׁ", תַחַת כַּנְפֵי הַשְׁכִינָה אִיז אוֹיסְגֶעשְׁטֶעלְט אִין אַן אוֹפֶן פוּן "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ"; וְאַדְרַבָּה - דַוְקָא אִין דֶעם "רַעַשׁ" פוּן עֲבוֹדַת הַתְשׁוּבָה אִיז דֶער תַכְלִית הָעִילוּי, כַּנַ"ל.

The answer to the above: According to all the signs mentioned in the Talmud **at the end of Tractate *Sotah,* we are presently in the era of *ikvesa demeshicha,* on the lowest levels, "the hem of the robe." We must know that there must be bells on the hem of the robe.**[63] For **the Jews** represented by these bells **to come under the wings of the Divine presence,** it is necessary for **"its sound to be heard." It is specifically the noise** produced by **the service of *teshuvah* that reflects the zenith** of Divine service, **as explained above.**

Making Sure the Message is Heard

ט. נָאךְ אַן עִנְיָן אִין דֶעם:

בְּשַׁעַת מְ'זֶעט אַז בַּיי "עוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ" אִיז דָא "קוֹל הֲמוֹנָהּ שֶׁל רוֹמִי"[נד] - אַלֶע עִנְיָנִים פוּן לְעוּמַת זֶה וֶוערְן גֶעטָאן נִיט בְּחַדְרֵי חֲדָרִים, נָאר מִיט דֶעם גְרֶעסְטְן פִּרְסוּם וְרַעַשׁ -

אִיז דֶער וֶועג צוּ מְבַטֵל זַיְין דֶעם שְׁטוּרֶעם פוּן סִטְרָא אָחֳרָא - "בְּמִינָהּ וְדוּגְמָתָהּ . . מִנֵיהּ וּבֵיהּ אַבָּא לִשְׁדְיָא בֵּיהּ נַרְגָא"[נה], דָאס הֵייסְט דוּרְכְדֶעם וָואס אוֹיךְ דִי עֲבוֹדָה פוּן "עוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ" אִיז אִין אַן אוֹפֶן פוּן "וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ" אוּן דַוְקָא אִין דֶעם אָרְט וְואוּ עֶס גֶעפִינְט זִיךְ "קוֹל הֲמוֹנָהּ שֶׁל רוֹמִי";

9. There is another element relevant to the above point**:** At present, to borrow our Sages' wording,[64] **among "those who violate [G-d's] will," "the sound of the multitudes of Rome"** can be heard. **All matters opposing holiness are not conducted in privacy, but rather with the most vocal publicity and are loudly** broadcast.

The way to nullify the clamor raised by **the forces of unholiness is to** adopt **"a similar and comparable [mode of conduct because]… 'From the forest itself is taken the [handle for the] axe with which to fell it.'"**[65] **When "those who follow G-d's will"**[64] **carry out their Divine service in a manner that "its sound will be heard," and do so in the same place as "the sound of the multitudes of Rome,"** the negative effects of the clamor of unholiness will be nullified.

אוּן דָאס וֶועט בְּרֶענְגֶען צוּ "מַה לְעוֹבְרֵי רְצוֹנוֹ כַּךְ לְעוֹשֵׂי רְצוֹנוֹ עַל אַחַת כַּמָה וְכַמָה"[נד] - אַז בַּיי אִידְן וֶועט זַיְין "יוֹשְׁבִין בֶּטַח וְהַשְׁקֵט"[נד] עַל אַדְמָתָם, דוּרְךְ "יִתָּקַע בְּשׁוֹפָר גָדוֹל"[נו]

Moreover, **"if for those who violate His will it is so, [and they dwell in prosperity,] all the more so will this be true for those who follow His will."**[64] **The Jews will dwell "in security and tranquility"**[64] **in their land. For "the great *shofar* will be sounded,"**[66]

---

63. **See *Sefer HaMaamarim 5702,* p. 7,** which states, **"Those in a deep slumber must be aroused through** [loud] **noise and sound."**

64. ***Makkos* 24a-b.**

65. ***Tanya,* ch. 31,** citing wording from *Sanhedrin* 39b.

66. ***Yeshayahu* 27:13.** See the

דַּוְקָא, דוּרְךְ דֶּעם "קוֹל מְבַשֵּׂר מְבַשֵּׂר וְאוֹמֵר" - מְבַשֵּׂר הַגְּאוּלָּה, בְּקָרוֹב מַמָּשׁ.

(משיחת ש"פ תצוה תשל"ה)

with "the sound of the herald, who will announce and proclaim"[67] the advent of **the Redemption. May it come in the immediate future.**

---

explanation of this verse in ***Likkutei Torah, Devarim,*** **p. 58a ff.;** ***Ateres Rosh, Shaar Rosh HaShanah,*** **p. 22a ff.**

67. The *Hoshaana Rabbah* liturgy.

א) פרשתנו כח, לג.

ב) לשון רש"י ד"ה רמוני.

ג) רש"י ד"ה בתוכם סביב (ועל דרך זה בפירוש רש"י פסוק לד). וכן הוא בתרגום אונקלוס כאן*. רשב"ם, ראב"ע (בשם "קדמונינו ז"ל") ועוד.

*) ובפקודי (לט, כה) תרגם "בגו רמוניא". ובתרגום יונתן בן עוזיאל פרשתנו ופקודי שם: במצעיהון, במציעות רומניא. ואין כאן מקומו.

ד) פסוק לא.

ה) כי לדעת רש"י הפעמונים הם "זגין עם ענבלין שבתוכם" - ולא כדעת התוספות (סוף קנים) שאף על פי שהרמונים היו תלוין בשולי המעיל אצל הפעמונים (כדעת רש"י), הקול יצא על ידי זה שנוגפים הפעמונים אל הרמונים (ולא מהפעמונים עצמם). וראה חזקוני ומדרש לקח טוב כאן. רשב"ם פסוק לה.

ו) בפירוש רש"י כאן.

ז) נמוקי שמואל.

ח) ולהעיר שהרא"ם לא העתיק תיבת "חלולים" שברמב"ן. וראה הערה הבאה.

ט) ואולי יש לומר כי תכשיטים בדמות רמונים בימיהם היו עשויים חלולים (מה שאין כן תפוחים). וגם כוונת הרא"ם בקושייתו "למה בחר כו'" היא - למה בחר תכשיט מלא (תפוחים) יותר מתכשיט חלל (רמונים).

אבל עדיין אינו גלאַטיק כל צרכו, כי למה ליה להרמב"ן בכלל להוסיף התיבות "יעשם כמין תפוחי זהב" ולא הסתפק במה שכתב "למה היו עשויים כרמונים חלולים".

י) תרומה כה, לא (וברש"י שם ד"ה גביעיה).

יא) רש"י שם ד"ה כפתוריה.

יב) לקמן פסוק לה.

יג) הראב"ע (בפירוש הקצר) ובחיי כאן מביא פירוש ד"ונשמע קולו" קאי על קול תפלתו של אהרן. אבל בפשטות קאי על קול הפעמונים (כפירוש הרשב"ם, רמב"ן (פסוק מג) וכו' על הפסוק). וגם לפירוש רש"י שהתיבות "ולא ימות" קאי על הנכנס מחוסר בגדים - מכל מקום, התיבות "ונשמע קולו" הם טעם על הפעמונים, כמו שכתוב במפרשי רש"י. וראה הערה הבאה.

יד) לשון רש"י על הפסוק. - ברש"י שם, ש"ולא ימות" קאי על הנכנס מחוסר בגדים. וראה רא"ם (וגור אריה) שם, שלרש"י "ולא ימות" דבוק עם מלת לשרת. אבל מזה שנאמרה אזהרה זו גבי המעיל, ובהמשך להפעמונים - מובן, שעיקר החידוש בהציווי הוא בנוגע להמעיל ופעמונים, וכמו שכתוב בגור אריה כאן: ולא תאמר כי אין הפעמונים מעכבים שאינה רק לנוי כו' ואם נכנס במעיל בלא פעמונים חייב מיתה כו'.

טו) ראה רמב"ן (לקמן פסוק מג). רקאנטי, בחיי, אור החיים ועוד על הפסוק.

טז) מלכים א יט, יא-יב.

יז) אחרי טז, ד. תורת כהנים (ורש"י) על הפסוק. ראש השנה כו, א. ועוד.

יח) אבל להעיר מרש"י יומא (מד, סוף ע"ב) דביום הכפורים היה "טבעת . . שמקשקש ומשמיע קול משום ונשמע קולו בבואו וגו'". וראה רבנו חננאל, תוספות ותוספות ישנים שם.

יט) פרשתנו שם. רקאנטי ובחיי שם. וראה רבנו חננאל ותוספות ישנים יומא נב, ריש ע"א. וראה ויקרא רבה פכ"א, ח. ועוד.

כ) לשון הרקאנטי ובחיי שם.

כא) בחיי שם. והוא על פי (פירוש הרבנו חננאל ותוספות ישנים) יומא שם.

כב) יומא שם.

כג) לשון התוספות ישנים (ועל דרך זה ברבנו חננאל) שם.

כד) ועל דרך זה לטעם הב' שברמב"ן וכו' שם. הטעם שבאברבנאל פרשתנו. ועוד.

כה) להעיר מגור אריה שם, ד"בבואו אל הקודש גו' ובצאתו" פירושו מביאתו עד צאתו, היינו כל זמן העבודה.

כו) להעיר גם מבעלי הטורים כאן, ד"ונשמע קולו" קאי על (כללות) ענין העבודה.

כז) סה"מ תרצ"ט ע' 2 ואילך. סה"מ תש"ב ע' 3 ואילך. סה"מ ה'שי"ת ע' 4 ואילך.

כח) ראה תניא פי"ג.

*כח) ראה תניא פל"ה (מד, סע"א ואילך). ובארוכה - לקוטי שיחות ח"ט ע' 210 ואילך.

כט) להעיר מילקוט שמעוני ואתחנן (רמז תתכה): שהמלאכים . . בקול גדול הן מקלסין . . למה שהן רחוקים מן הקדוש ברוך הוא כו'.

*כט) ראה גם כתר שם טוב סי' רטו.

ל) המשך תער"ב פרק שצט.

לא) ראה תקוני זהר בהקדמה (ג, ב) - שהוא ענין תפלת העמידה, קודש הקדשים. ולהעיר מילקוט שמעוני ואתחנן שם.

לב) ובשם הוי' עצמו - רק באותיות הו"ה, ולא באות יו"ד דעיקר שם הוי' הוא היו"ד (תקוני זהר שם. המשך תער"ב שם).

לג) ראה סה"מ תש"ח (ע' 22), דגם ביטולו של היש הוא ברעש דוקא.

לד) אבל אין לומר שה"ונשמע קולו" דהכהן גדול הוא ה"רעש" שעליו איתא "אית רעש דייתי (הוי') תמן" (תקוני זהר תיקון י"ח (לה, ב). אור התורה לנ"ך ע' תא. המשך תער"ב שם) [אלא שעבודת יום הכפורים בקודש הקדשים היא למעלה (גם) מרעש זה, ולכן היא בקול דממה דקה

(ראה הערה לא)] - כי רעש זה הוא בחינת קלא פנימאה דלא אשתמע (המשך תער"ב שם), וכאן נאמר "ונשמע קולו", בחינת קלא דאשתמע, כמפורש בזהר (ח"ב רלא, א).

לה) להעיר מזהר שם, דאיצטריך קלא דאשתמע וברכאן ישרון על עלמא. וראה אור החמה לזהר שם.

לו) להעיר מרמ"א (אורח חיים ריש סימן תקפ"א): צריך שיוציא כל אדם בתפלתו ואם כו' גם כו'.

*לו) ראה דברים רבה פ"ז, ח.

לז) טור אורח חיים סימן תר"ו (מפרקי דרבי אליעזר פמ"ו). שם (ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן) סימן תרי"ט, ס"ט (מדברים רבה פ"ב, לו). רמ"א ושולחן ערוך אדמו"ר הזקן שם סוף סימן תרי (וראה דברים רבה שם - הוצאת ליבערמאן).

לח) וגם במלאכים - האופנים וחיות הקודש ברעש גדול כו' משבחים כו' (וראה לעיל הערה כט) - לכן גם ביום הכפורים ישנה עבודה (בחוץ, שהיא במעיל ונשמע קולו.

*לח) ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"ד ע' 1153 ואילך.

לט) שבת פח, סוף ע"א (אבל בתוספות שם דהיינו אתרוג). שיר השירים רבה פ"ב, ג (א). זהר חלק ב (רעיא מהימנא) קב, ב. ועוד.

מ) ראה לקוטי תורה בחוקותי מט, ד. אור התורה נח (נח, א-ב. ושם נסמן). ועוד.

מא) שיר השירים ד, ג. ברכות נז, א. ושם נסמן. וראה אור התורה בראשית (כרך ג') תפג, ב. במדבר ע' קכב. ועוד.

מב) להעיר מתורה אור פ, סע"ג.

מג) כלשון חז"ל - עירובין יט, א. חגיגה בסופה. וצריך עיון קצת מה שכתוב בתורה אור שם ד"ריקנים אין פירושו פושעים ומורדים חס ושלום". וראה לקוטי שיחות חט"ז ע' 437 הערה 25.

מד) לשון הרמב"ן בה"פתיחה" לפירושו על התורה בסופה.

מה) ישעיה ס, כא.

מו) וגם ה"ונשמע קולו" שבאמצע העבודה (דהולכת הדם וכיוצא בזה), יש לומר דכוונתו ההכנה לחלק העבודה שלאחרי זה (דההולכה ולהזריקה).

מז) או - כנ"ל הערה לד.

מח) ומכל שכן שאין מקום לעשותם רמונים חלולים - היפך דמלאים מצות כרמון.

מט) על פי זה תומתק הוספת הרמב"ן "(תפוחי) זהב", וגם בזה משנה מ"(רמוני) תכלת גו'" (ודוחק לומר דנקיט לישנא דקרא משלי (כה, יא)) - להדגיש העילוי וחשיבות דבני ישראל.

נ) לקוטי תורה ריש פרשת בהעלותך.

נא) וכמבואר במעלת עבודת האופנים שהיא ברעש גדול לגבי עבודת השרפים, ועל דרך זה הוא העילוי בהאהבה של נפש הבהמית לגבי אהבת נפש האלקית (מצד עצמה) - ראה לקוטי תורה ד"ה האזינו (הג') פ"א-ד (ושם פ"ד, שזהו העילוי דעבודת התשובה). ובכמה מקומות.

נב) ברכות לד, ב. רמב"ם הלכות תשובה פ"ז ה"ד.

נג) וראה סה"מ תש"ב (ריש ע' 7): הנרדמים הצריכים הקיצה והוא על ידי רעש וקול כו'.

נד) לשון הגמרא - סוף מכות.

נה) תניא ריש פרק לא.

נו) ישעיה כז, יג. וראה לקוטי תורה ראש השנה ד"ה והיה ביום ההוא (נח, א ואילך). עטרת ראש שער ראש השנה כב, א ואילך.